КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ПЕТРОВА Ірина Владиславівна

УДК 379.8 (4/9)

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛУБІВ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА США

13.00.06 - теорія, методика і організація
культурно-просвітньої діяльності

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2000

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана у Київському національному університеті культури і мистецтв Міністерство культури і мистецтв України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ПОДКОПАЄВ Володимир Петрович,
Український центр культурних досліджень,
директор;

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор,
дійсний член АПН України,
ЗЯЗЮН Іван Андрійович,
Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, директор;

кандидат педагогічних наук, професор,
ЗАГАДАРЧУК Галина Миколаївна,
Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри теорії і історії культури.

Провідна установа: Інститут проблем виховання АПН України, лабораторія виховної роботи у закладах інтернатного типу, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Актуальність теми дослідження. Радикальні зміни в суспільстві, політичні й економічні реформи в Україні створюють нові умови для розвитку національної культури, задоволення духовних інтересів та рекреативних потреб людини і залучення її до соціально-культурної творчості. Це посилює необхідність наукового дослідження сутності, природи й специфіки сучасного культуротворчого процесу, зокрема, його особливого різновиду – сфери культурного дозвілля, специфіка якої особливо гостро виявляється у функціонуванні культурно-дозвіллєвих інститутів. Одними із найпотужніших серед них є клуби і різновиди закладів клубного типу, діяльність яких визначається динамікою розвитку суспільства й культурного простору, закономірностями функціонування культурно-дозвіллєвої сфери.

Сучасні уявлення про функції закладів клубного типу породжені принципово новим розумінням культури дозвілля: дозвіллєва діяльність сприймається як культуротворчий процес, що стимулює розвиток творчої індивідуальності, передбачає поліваріативність культурно-дозвіллєвих та рекреаційних заходів, створює умови для виявлення та задоволення свободи вибору дозвіллєвих потреб та інтересів і утвердження на цьому підгрунті системи цінностей особистості.

Цінний досвід культурно-дозвіллєвого та рекреаційного обслуговування в закладах клубного типу мають країни Західної Європи та США з їх потужною індустрією дозвілля. Їм належать і грунтовні наукові дослідження культурно-дозвіллєвої діяльності. Наукові концепції зарубіжних вчених розглядають клуб як поліфункціональний суб'єкт соціально-культурної діяльності: культурно-дозвіллєвий, рекреаційний, художньо-творчий центр, каталізатор дозвіллєвої самодіяльності та громадської ініціативи, метою якого є підвищення духовної якості життя кожного індивіда завдяки його участі у різних видах дозвілля та рекреації.

Зарубіжні наукові школи дозвіллєзнавства акцентують увагу на виховному потенціалі клубного закладу, здатного активно впливати на духовний світ особистості.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена своєрідністю культурної ситуації в Україні і необхідністю подолати кризову ситуацію в сучасній вітчизняній культурно-дозвіллєвій практиці, зокрема, - в клубних закладах, розв'язати такі суперечності, як: невідповідність між духовними інтересами, ціннісними орієнтаціями особистості та реальним змістом діяльності традиційних клубів; між дозвіллєвими потребами населення і реальними можливостями для їх задоволення; між дезінтеграцією клубних структур, стандартністю, консервативністю їхньої діяльності і потребою створення поліфункціонального

клубного комплексу як потужної інституції дозвілля та рекреації. Вибір тем дисертаційного дослідження зумовило й те, що у вітчизняній науковій літерату ці питання досі залишаються малодослідженими. Розв'язання зазначених пробле у подоланні суперечностей дозволить запропонувати для вітчизняної дозвіллєво практики ефективні механізми регулювання діяльності клубних закладів формування й організації рентабельної клубної системи, збагачення т урізноманітнення сучасних форм культурно-дозвіллєвої діяльності клубі України з урахуванням досягнень світової практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаці виконано відповідно до державної комплексної програми Міністерства культури мистецтв України "Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влад щодо розвитку культури" (Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.97 р № 657) і вона є складовою наукового проекту "Положення про заклади культур клубного типу" Міністерства культури і мистецтв України.

Матеріали дослідження було використано при укладенні координаційно програми наукових досліджень 1997-2000 рр. та в розробці теми "Європейськ соціокультурні орієнтації України" Українським центром культурних досліджен Міністерства культури і мистецтв України.

Дисертаційне дослідження здійснено згідно з основними напрямами науково роботи Київського національного університету культури і мистецтв та кафедр прикладної культурології "Процеси соціально-культурної, культурно-дозвіллєво діяльності суспільства (історія, теорія, методика, технології)", "Соціально культурна адаптація і реабілітація різних груп населення", "Культура і дозвілл зарубіжжя".

Мета дослідження полягає у вивченні й узагальненні основних тенденцій організації та закономірностей розвитку культурно-дозвіллєвої діяльності клубів у країнах Західної Європи та США, у розробці рекомендацій творчого використання їх досвіду в соціально-культурній діяльності закладів клубного типу в Україні.

Відповідно до визначеної мети було поставлено такі **завдання:**

- виявити основні теоретичні засади культурно-дозвіллєвої діяльності соціальних інститутів клубного типу країн Західної Європи та США;

- розкрити основні тенденції та закономірності розвитку клубів країн Західної Європи та США;

- охарактеризувати функціональну систему клубної практики у країнах зарубіжжя;

- проаналізувати технології культурно-дозвіллєвої роботи закладів клубного типу з різними віковими категоріями населення;

- розробити рекомендації для практичного використання зарубіжного досвіду клубними закладами України.

Об'єкт дослідження – культурно-дозвіллєва діяльність клубів і закладів клубного типу в країнах Західної Європи та США.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти використання досвіду культурно-дозвіллєвої діяльності в клубах і закладах клубного типу країн Західної Європи та США.

Відповідно до поставлених завдань у дисертаційному дослідженні застосовано такі **методи**: теоретичний аналіз педагогічної, культурологічної, психологічної, філософської наукової та методичної літератури стосовно проблеми організації культурно-дозвіллєвої діяльності; аналіз, синтез, систематизація наукових джерел, документів і фактів згідно проблеми дослідження; порівняльний, історичний та прогностичний підходи у вивченні та узагальненні досвіду культурно-дозвіллєвої діяльності країн Західної Європи та США.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній вперше:

- проаналізовано й узагальнено теоретико-практичний досвід організації культурно-дозвіллєвої діяльності закладів клубного типу в країнах Західної Європи та США;
- уточнено категоріально-понятійний апарат в дозвіллєзнавстві ("клуб", "клубна діяльність");
- розкрито процес формування закладів клубного типу в країнах Західної Європи та США;
- обгрунтовано функціональну систему клубів зарубіжжя;
- здійснено типологізацію закладів клубного типу, виявлено поліаспектний характер їх розвитку;
- розкрито технологію клубної діяльності з різними віковими категоріями населення;
- введено в науковий обіг і проаналізовано значну кількість нових для дозвіллєзнавства наукових джерел, документів та фактів;
- розроблено практичні рекомендації для застосування зарубіжного клубного досвіду у вітчизняній клубній діяльності.

Практичне значення дисертації визначається тим, що матеріали дослідження було використано при розробці проекту "Положення про заклади культури клубного типу" Міністерства культури і мистецтв України (Акт про впровадження від 12.12.99), у навчальному процесі Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Акт про впровадження від 09.08.99), у діяльності обласних центрів народної творчості (Акт про впровадження від 15.05.2000) та

закладів клубного типу (Акт про впровадження від 18.04.2000), а також у змісті курсів "Організація і методика соціально-культурної діяльності у клубах" та "Культурно-дозвіллєва діяльність зарубіжних країн" (Акт про впровадження від 17.11.2000), що входять до навчальних планів Київського національного університету культури і мистецтв, у роботі Міжнародного лінгвістичного центру "Стоех" (Великобританія-Москва, довідка № 35).

Матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використаними для підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників культури, в роботі науково-дослідних інституцій, що вивчають культурно-дозвіллєву проблематику, у практичній діяльності вітчизняних культурно-дозвіллєвих закладів. Дослідження може стати основою для подальших наукових розвідок щодо визначення культурно-дозвіллєвого потенціалу клубів у зарубіжних країнах.

Апробація дисертаційного дослідження: основні положення дисертаційної роботи виголошено автором на третій Всеукраїнській науково-практичній конференції "Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура", (м. Київ, 1999 р.); на науково-практичній конференції Міжнародного Фонду "Відродження" та Українського центру культурних досліджень Міністерства культури і мистецтв України "Проблеми діяльності культурно-мистецьких організацій "третього сектора" в Україні" (м. Київ, 1998р.); на засіданні круглого столу Державного комітету України у справах національностей та міграції й Українського центру культурних досліджень Міністерства культури і мистецтв України "Міжетнічні стосунки в Україні: стан та проблеми" (м. Київ, 1999 р.); на науково-практичному семінарі Фонду "Українська спадщина" та Українського центру культурних досліджень Міністерства культури і мистецтв України "Проблеми удосконалення економіко-правових механізмів діяльності недержавних культурно-мистецьких організацій" (м. Київ, 1999 р.); на семінарських заняттях Міжнародного лінгвістичного центру "Стоех" (Великобританія - Москва, 1997-1999 рр.), на науково-теоретичних конференціях професорсько-викладацького складу Київського національного університету культури і мистецтв (1996-2000 рр.).

Публікації. Основні положення, висновки й результати дослідження викладено в 10 публікаціях з теми дисертації: 4 одноосібних наукових статтях у фахових виданнях, 1 брошурі, 3 статтях у журналах, 2 тезах матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів.

Структура дисертації складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг дисертаційного дослідження - 170 сторінок основного тексту. Список літератури містить 237 найменувань, з них 97 - іноземною мовою, 2 таблиці в тексті – 2 сторінки, 7 додатків складають 7 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, основну мету і конкретні завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення дисертації, відображено апробацію наукової роботи.

У першому розділі - *"Соціально-історичні та культурні передумови виникнення і розвитку клубів"* - проаналізовано філософські, педагогічні, культурологічні концепції, що є основою діяльності клубів у зарубіжних країнах; конкретизовано сучасне розуміння понять "клуб", "клубна діяльність", визначено структуру клубу та тенденції його розвитку; здійснено ретроспективний аналіз соціально-культурних передумов виникнення клубу.

Аналіз теоретичних праць зарубіжних та вітчизняних вчених з питань розвитку клубу дозволив критично переглянути практику клубної діяльності, з'ясувати нові функціональні можливості клубу, культурно-просвітні та дозвіллєві тенденції розвитку соціокультурної сфери в цілому.

Зокрема, розглянуто особливості зарубіжних культурно-дозвіллєвих систем, у яких дозвілля визначається як: синонім прогресу і лібералізації (Ж. Дюмазедьє, Ж. Проновост, Р. Сю); соціальна цінність, необхідна умова для всебічного розвитку особистості (Н. Андерсен, Т. О'Брайен, М. Дж. Картер, М. К. Мелвін, С. Рей); сенс життя, загальнолюдська цінність (К. Урден, М. Каплан); можливість для отримання задоволення (Р. Краус, М. Харінгтон).

Теоретико-методологічні аспекти організації дозвілля, співпраці клубів та культурно-дозвіллєвих закладів клубного типу з органами влади розкрито у дослідженнях П. А. Уайта, Дж. Л. Кромптона, Р. Лоуса, Дж. Торкільдсена[1].

На основі аналізу сучасного стану культурно-дозвіллєвої діяльності у клубах зарубіжжя вченими (У. Алеманн, Р. Вейдел, Х. Грошоппом, Х. Дюрстом, С. Есером, К.Л. Зайгентхалером, Р. Зюден, К. Кармел, Й. Штудеманн) охарактеризовано нове поняття "дозвіллєві типи" й здійснено певну типологізацію визначеної діяльності: культурне та освітньо зорієнтоване дозвілля; розважальне дозвілля; "одомашнене" дозвілля (як поєднання праці та відпочинку в домашніх умовах); творчість у години дозвілля; сільськогосподарська праця у вільний час від роботи; інтерактивне дозвілля та дозвілля на свіжому повітрі.

Діяльність соціокультурних та рекреаційних закладів клубного типу як центрів спілкування, відпочинку і творчості, як "об'єднання представників різних

---

[1] Lowes R. The Club Industry Market // Club Management. – 1992. – Vol. 71; Torkildsen G. Leisure and Recreation Management. - London-New York, 1983; Witt P. A., Crompton J.L. The oit-risk youth recreation project // Parks and recreation. – 1997. - № 1.

вікових груп, соціальних прошарків та національностей" висвітлено у дослідженнях Г. Канайна, Х. В. Опашовськи, Р. Трептова[2].

Теоретичні положення щодо організації культурно-дозвіллєвої діяльності у клубах та закладах клубного типу країн Західної Європи та США характеризуються широтою охоплення розглянутих питань і стосуються зокрема, психолого-педагогічних аспектів дозвілля, принципів його реалізації у закладах клубного типу, основних видів клубної діяльності, передусім, - дискусійних, рекреаційних, самодіяльної творчості, участі у культурно-мистецьких акціях та заходах (Р. Абер-Кавалка, Б. Міттельсдорф, В. Райшок); організації дозвілля з людьми похилого віку з урахуванням їх соціокультурного статусу (Дж. Еверс, М. Дж. Келлер, С. Маккормік, Б. Уілхайт, Є. Р. Уолш, Дж. Холл); культурно-дозвіллєвого обслуговування інвалідів, їх участі у спільних з іншими віковими категоріями населення культурно-дозвіллєвих програмах (Дж. Гроінк, Дж. Даттіло, Н. Джейкубовіч-Фентон, Дж. Себай)[3].

Специфіка функціонування культурно-дозвіллєвих закладів клубного типу в зарубіжних країнах розглядається у працях російських вчених Ж. Г. Атаянц, Т. В. Вдовенко, Н. Д. Камінської, Т. Г. Кисельової, Ю. М. Кротової, Є. Б. Мамбекова, І. А. Новікової, Л. А. Романенкової, Р. Г. Салахутдінова, О. В. Терехової. Зокрема, Ж. Г. Атаянц акцентує увагу на волонтерській діяльності студентських клубів у США як підсистеми благодійної діяльності, як альтернативи традиційному проведенню студентами свого вільного часу; Т. В. Вдовенко розкриває сутність зарубіжних концепцій з організації дозвілля людей "золотого" віку; Ю. М. Кротова характеризує функції англо-американської моделі дозвілля; Л. А. Романенкова висвітлює зміст, форми та методи організації вільного часу тінейджерів Великобританії, основні історичні етапи розвитку дозвілля і проблеми підготовки кадрів для роботи з молоддю у рекреаційних центрах; І. А. Новікова науково обгрунтовує соціально-педагогічні та науково-методичні аспекти організації дозвілля дітей та підлітків у країнах Західної Європи та США.

Специфіку вітчизняних клубів та їх педагогічний потенціал розкрито у працях представників української школи культурології О. А. Гриценка, І. М. Дзюби, Г. М. Загадарчук, І. А. Зязюна, В. С. Пазенка, В. М. Пічі, В. П. Подкопаєва, М. М. Поплавського, Н. М. Тарасюк, І. А. Хижняка, Н. М. Цимбалюк. Українське дозвіллєзнавство має досить значний доробок у вивченні клубної діяльності,

---

[2] Herausforderung Freizeit-Perspektiven für die 90-er Jahre / Opaschowski H.W., Stubenvoll R., Wemitz R. – Hamburg, 1990; Kulturpädagogik und Kulturarbeit: Grundlagen, Praxisfelder, Ausbildung / Hrsg. Müller-Rolli S. - Weinheim; München: Juventa Verl., 1988.

[3] Dattilo J. and Jekubovich-Fenton N. Trends for People Leisure Services with Mental Retardation // Park and recreation. - 1995. - № 5; Ewers J. Ein Altenklub und seine bildungsfordernde Wirksamkeit. – Köln, 1983; Reischock W. Freizeit als Erziehungsraum. Beratung als freizeitgemässe pädagogische Funktion // Enschulung der Schule? – 1.Aufl. – Berlin: Verl. Volk u. Wissen, 1990; Sabie J., Grawink J. Partners: promoting accessible recreation // Parks and recreation. – 1995. - № 5; Wilhite B., Halle G., Keller M.J. Living the Good Life // Parks and recreation. - 1992. - № 3.

однак досвід роботи зарубіжних клубів та закладів клубного типу досі залишається поза увагою вчених.

У розділі розкрито динаміку розвитку понять "клуб", "клубна діяльність" відповідно до їх становлення у країнах Західної Європи та США. Клубна діяльність розглядається як така, що головним своїм завданням має задоволення різноманітних потреб особистості. Вона грунтується на міжособистісному культурному спілкуванні; має більші (порівняно з іншими соціально-культурними формами) можливості для вияву та розвитку культурної самодіяльності (творчої, просвітницької) з метою залучення широкого кола громадян до кращих досягнень світової культури; сприяє соціалізації та індивідуалізації особистості; відзначається динамічністю; має добровільний характер.

У дослідженні виявлено і охарактеризовано основні організаційні принципи діяльності клубу: плюралізм, демократизм, добровільність, відповідність потребам та інтересам відвідувачів, ініціативність, самодіяльність, самоорганізація, естетизація дозвіллєвого середовища, оптимальне поєднання виховних, розважальних і психолого-оздоровчих завдань, динамічність розвитку.

Доведено, що виникнення й діяльність закладів клубного типу детермінується соціально-економічним, культурним, політичним життям суспільства, його морально-етичними, духовними цінностями.

Клуб визначено як соціокультурну домінанту, як один із компенсаторних і каталізуючих феноменів суспільства, що відображає соціально-психологічний стан суспільства і формує його. Діяльність клубу постає як специфічна реакція суспільства на проблеми соціальної системи, впливаючи на духовні цінності, погляди, інтереси, поведінку особистості.

На основі аналізу зарубіжного досвіду, у дослідженні охарактеризовано функціональну систему клубної діяльності, в структурі якої головними визначено такі функції клубу: рекреаційно-оздоровча, комунікативна, творча, соціальна, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, виховна, соціального престижу.

Вивчення та узагальнення зарубіжного клубного досвіду доводить доцільність класифікації клубів та закладів клубного типу за такими ознаками:

- спектром діяльності (однопрофільні та багатопрофільні);
- змістом діяльності (політичні, громадські, промислові, ділові, технічні, за інтересами, морально-етичні, естетичні, спортивні, рекреаційні);
- функціональною ознакою (пізнавальні, творчі, клуби спілкування);
- віковими характеристиками (дитячі, підліткові, молодіжні, клуби для людей похилого віку);
- соціально-демографічними особливостями (гетерогенні, гомогенні, професійні);

- напрямом діяльності (рекреаційні, спортивні, соціальні, навчальні);
- предметом захоплення (хоббі-клуби, клуби за інтересами);
- джерелами фінансування (комерційні, державні, добровільні).

Визначена й охарактеризована у дослідженні класифікація не охоплює всієї різноманітності клубів та закладів клубного типу, оскільки в зарубіжній клубній практиці існують мобільні, короткочасні, спонтанні, так звані "екзотичні" клуби, що мають нестабільний функціональний характер.

Системний аналіз типології клубів та закладів клубного типу засвідчив: у країнах Західної Європи та США перевага надається розвитку культурно-дозвіллєвих закладів клубного типу; нова концепція клубної діяльності формується з урахуванням зростаючої диверсифікації культурно-дозвіллєвих інтересів (естетичних, інтелектуальних, соціальних, політичних тощо) та проблем щоденного життя індивіда; створюються умови для виникнення різнотипних клубів (рекреативно-розважальних, оздоровчих, спортивно-видовищних) розширюється сфера соціально-культурних установ, що забезпечують функціонування закладів клубного типу (культурно-просвітницькі установи культурно-побутові комплекси, готельно-туристські заклади).

Дослідженням доведено, що історичною передумовою трансформації зарубіжних клубів в комбіновані центри дозвілля стали, передусім, зміни у культурно-дозвіллєвій сфері цих країн за останні десятиліття. Теоретичний аналіз проблеми виявив, що характерними й стійкими тенденціями, які істотно вплинули на організацію дозвілля, є:

- перерозподіл ресурсу часу (робочого та вільного), а отже, й зміни у пропорційності та взаємозалежності професійно-трудової і культурно-дозвіллєвої діяльності;
- неповна зайнятість, скорочення робочого тижня, збільшення відпускного періоду;
- сприйняття сфери дозвілля як джерела нових робочих місць;
- зміни в структурі дозвілля та в змісті дозвіллєвого програмного забезпечення;
- плюралізм форм дозвіллєвої та рекреаційної сфери;
- демократичність суспільних відносин;
- переоцінка ставлення до природи і, як наслідок, поширення природоохоронних концепцій;
- зміни у сфері освіти;
- динамічний розвиток дозвіллєвої індустрії;
- переорієнтація на активний відпочинок.

Дослідженням доведено, що культурно-дозвіллєві заклади клубного типу проектують створення сприятливих умов для: використання виховних

можливостей суспільства в цілому та мікросоціуму зокрема; практичного залучення різних вікових категорій населення до активної соціально-культурної творчості, спортивно-оздоровчої, ігрової, художньо-естетичної, релаксаційної діяльності; вибору дозвіллєвих занять відповідно до власних потреб і інтересів; інфотрансляції цінностей світової культури; збереження та збагачення природного середовища.

Зарубіжний культурно-дозвіллєвий досвід переконує, що заклади клубного типу є інноваційними за своєю суттю. Це - унікальні соціально-культурні, педагогічні комплекси, що спроможні інтегрувати зусилля сім'ї, школи, громадських організацій, культурно-мистецьких об'єднань і спрямовувати їх на реалізацію рекреативного, розвиваючого, морального, естетичного потенціалу дозвілля, на формування духовної спільності. Культурно-дозвіллєвий заклад клубного типу є багатокомпонентним, кожна структурно-функціональна одиниця якого має свою мету і завдання.

Доведено, що використання у вітчизняній дозвіллєвій практиці зарубіжного досвіду діяльності культурно-дозвіллєвих закладів клубного типу можливе лише за умов врахування особливостей розвитку культурно-дозвіллєвої практики в Україні. Такий підхід дозволить: сформувати принципово нову модель вітчизняного клубу відповідно до сучасних суспільних потреб; удосконалити функціональну систему соціокультурної сфери на основі світових досягнень у цій галузі; інтенсифікувати теоретичні дослідження культурно-дозвіллєвої діяльності вітчизняних клубів та закладів клубного типу.

У другому розділі - *"Особливості культурно-дозвіллєвої діяльності в сучасних клубах країн Західної Європи та США"* - розглядається сучасна культурно-дозвіллєва практика зарубіжних клубів та закладів клубного типу у роботі з різними віковими категоріями населення.

Важливим напрямом розвитку культурно-дозвіллєвої діяльності клубів у країнах Західної Європи та США є робота з дорослим населенням: працівниками виробничої сфери, бізнесменами, представниками культурно-мистецьких та наукових кіл, військовими. Її особливості розкрито на прикладі діяльності *"Ротарі"-клубів*, завдяки яким особистість отримує можливість гармонійно розвиватися, задовольняти свої духовні потреби, підвищувати культурний рівень.

Мету та завдання "Ротарі"- клубів досліджено за напрямами їх діяльності: клубна робота, соціально-культурна робота, виробнича сфера та гармонізація стосунків на підприємстві, міжнародна робота.

Практичну спрямованість клубної діяльності розкрито на прикладі соціально-культурних заходів, що здійснюються ротаріанцями (зокрема, програми обміну перспективними спеціалістами й бізнесменами, програми "Поліоплюс", програми "Здоров'я, голод, людство", програми "Ротаріанці-добровольці" та ін.)

В дисертації акцентується увага на тому, що в соціокультурних орієнтаціях зарубіжних клубів враховані особливості виробничої діяльності відвідувачів, а також умов життя, сімейного стану, етнічної належності, політичних і релігійних поглядів.

Доведено, що клуби при підприємствах, корпораціях, компаніях, фірмах використовуються їх керівництвом для вирішення соціально-психологічних проблем: формування певних стереотипів поведінки, створення системи ціннісних та соціально-культурних переваг, "культури" своєї фірми, використання творчих потенцій особистості, акцентування на моральних стимулах до праці, покращання фізичного та морального стану індивіда, сфективного відпочинку у родинному колі.

Визначено, що пріоритетними чинниками створення керівництвом компаній чи фірм *"промислових" клубів* також є: *філантропія* як зацікавленість добробутом та якістю життя працівника; *підтримка працездатності працівника* як потреби бути фізично й психологічно готовим до максимальної віддачі; *скорочення плинності кадрів* внаслідок їх раціонального добору; *імідж та престиж фірми* як елементи бізнесової та рекламної діяльності компанії; *вимогливість працівників компанії* до її керівництва щодо організації культурно-дозвіллєвої та рекреаційної діяльності.

Перспектива більшості "традиційних" клубів і відповідна адаптація культурно-дозвіллєвих закладів клубного типу до вимог сучасності (розширення напрямів діяльності, обсягів послуг, дозвіллєвих форм) стали рушійною силою у перетворенні моноклубів на багатопрофільні й поліфункціональні установи, здатні обслуговувати відвідувачів за їх інтересами та духовними потребами.

Системний аналіз досвіду культурно-дозвіллєвої діяльності клубів зарубіжжя дав змогу дійти висновку, що ефективність функціонування комплексного дозвіллєвого закладу клубного типу залежить не лише від індивідуалізації культурних потреб особистості та окремих груп людей, а й від ступеню упорядкованості його організаційних компонентів, адекватності реалізації завдань щодо зовнішніх та внутрішніх умов та функціональної динамічності.

Аналіз зарубіжного досвіду діяльності клубів і закладів клубного типу дозволив узагальнити технологію складання культурно-дозвіллєвих програм і послуг клубу за такими етапами: *визначення політики клубу,* що передбачає формування загальної мети клубу, шляхів її досягнення, принципів діяльності; *вивчення реального й потенціального дозвіллєвого попиту,* що включає оцінку клубних ресурсів та його можливостей, визначення профілю користувача, незадоволених запитів населення; *окреслення основних завдань клубу,* що полягає у формуванні реальних цілей та конкретних завдань, залучення до їх вирішення працівників соціально-культурної сфери та громадскості; *планування культурно-дозвіллєвої*

діяльності, що охоплює визначення основних напрямів програми (дозвіллєвий, мистецький, спортивний, соціальний), форм (гурткова робота, курси, розважальні конкурси, фестивалі), виду діяльності, яка найкраще забезпечить досягнення цілей і пошуку необхідних ресурсів; *втілення клубних програм та заходів*, що передбачає розробку маркетингової стратегії, встановлення системи методів, контроль за процесом реалізації програми, врахування змін, можливих у ході її здійснення; *проведення оцінки*, що полягає у підведенні підсумків та виявленні недоліків; *зворотний зв'язок та модифікація* культурно-дозвіллєвої діяльності клубу, що дасть змогу її вдосконалити.

В дисертації вивчено й охарактеризовано різні форми виховання підлітків та молоді в умовах культурно-дозвіллєвої діяльності у закладах культури клубного типу країн Західної Європи та США. Вони визначаються: постійністю та систематичністю у вихованні; диференційованим підходом до різних соціально-демографічних угрупувань та осіб; залученням підлітків та молоді до активної суспільно корисної та особистісно-значущої діяльності (робота "Ротарі"-клубів, "Табірної пригоди"); стимулюванням та регулюванням самовиховання і саморозвитку молоді, вирішенням її соціально-культурних проблем, реалізацією соціальних та економічних ініціатив, розкриттям творчого потенціалу особистості (діяльність підліткової та молодіжної організацій "Ротаракту" й "Інтеракту"); оптимальним поєднанням отриманих теоретичних знань з практичною діяльністю (робота клубів профорієнтаційного типу "Майбутні фермери Америки", "Майбутні бізнесмени Америки", "Молодий лідер" та ін.).

Дисертаційне дослідження показало, що діяльність клубів країн Західної Європи та США з підлітками та молоддю оптимально поєднує різні напрями роботи: культурно-дозвіллєвий, рекреаційний, соціально-профілактичний, профорієнтаційний, спортивно-оздоровчий.

Доведено, що пріоритет у клубах та закладах клубного типу надається програмам, спрямованим на: організацію змістовного дозвілля підлітків та молоді, розвиток творчого та духовного потенціалу молоді в інтересах її становлення та самореалізації, профілактику та попередження правопорушень і негативних явищ у підлітковому та молодіжному середовищі, популяризацію здорового способу життя, підтримку талановитої молоді, сприяння професійній орієнтації та працевлаштуванню.

Особливий інтерес для вітчизняної дозвіллєвої практики становить досвід роботи зарубіжних клубів і установ клубного типу серед людей похилого віку. Посилена увага зарубіжних клубів до організації дозвілля людей "золотого віку" обумовлена чинниками: помітним збільшенням кількості людей цієї вікової категорії населення; збільшенням вільного часу у людей похилого віку порівняно з іншими віковими групами; високим рівнем організації дозвілля; розширенням

діапазону для різноманітних видів дозвіллєвої діяльності; дбайливим ставленням суспільства до людей похилого віку.

Доведено, що головними напрямами реалізації клубних заходів для людей похилого віку є: різновиди культурно-дозвіллєвої діяльності, що орієнтують на виявлення творчої активності особистості (передусім, при використанні мистецтвотерапії, бібліотерапії, психотерапії спогадів); спортивна та фізкультурно-оздоровча діяльність; робота у "хоббі-групах"; культурно-дозвіллєві заходи, спрямовані на задоволення потреб у міжособистісному спілкуванні.

Здійснений аналіз досвіду культурно-дозвіллєвої діяльності у країнах Західної Європи та США засвідчив, що клубні установи зарубіжжя оптимально залучають людину "третього" віку до культурного соціуму, підтримують її активний спосіб життя, усувають суб'єктивно-негативні суперечності, сприяють досягненню гармонії духовності з життєвим досвідом і знаннями. Безперечною перевагою клубу є використання різноманітних форм та методів клубної роботи відповідно до потреб кожної людини похилого віку, сприяння особистісно зорієнтованому спілкуванню.

Дослідженням доведено:

- культурно-дозвіллєва діяльність у клубах зарубіжжя інтенсифікує розробку адаптивних культурно-дозвіллєвих програм та заходів, що дозволяє залучати людей до активної комунікативної, просвітницької, художньо-творчої діяльності, поширювати особистісно зорієнтований підхід в клубній роботі з різновіковими категоріями населення, створювати умови для стабілізації моральних імперативів особистості відповідно до життєвих обставин, сприяє реалізації її інтелектуального, морального, фізичного потенціалу;

- соціально-демографічні зміни, що відбуваються в сучасному світі, вимагають системного і конструктивного осмислення теоретичних засад, практичного досвіду та інноваційних технологій дозвіллєвої діяльності в зарубіжних країнах, що дозволить сформувати стратегію і тактику інтенсивного розвитку вітчизняного дозвілля.

Аналіз та узагальнення матеріалів дають підстави зробити висновки та сформулювати рекомендації відповідним управлінським та виконавчим структурам для удосконалення вітчизняної клубної діяльності:

1. Визначити напрями клубної політики з урахуванням соціально-демографічних факторів в Україні для залучення кожної особистості до активної культурно-дозвіллєвої діяльності.

2. Розробити принципово нову модель закладів культури клубного типу, яка за своєю функціональністю та соціально-культурною сутністю створювала б позитивне соціалізуюче середовище.

3. Створити оптимальну інфраструктуру об'єктів клубного типу, різнопланових

за функціями, напрямами та структурою роботи, і розробити відповідну концепцію культурно-дозвіллєвої діяльності з урахуванням вимог сучасної української соціально-культурної практики, яка сприяла б створенню інноваційних закладів клубного типу (культурно-педагогічні комплекси, культурно-дозвіллєві та рекреаційні центри, кафе-клуби, клуби при готелях, туристичних комплексах, клуби вихідного дня тощо).

4. Визначити можливі джерела фінансування закладів клубного типу для їх матеріально-технічного оснащення та реконструкції відповідно до вимог сьогодення, для самостійного виробництва дозвіллєвих та рекреаційних послуг.

5. Динамізувати систему управління закладами клубного типу державних, приватних та громадських структур на національному, місцевому та регіональному рівнях.

6. Вирішити кадрове питання культурно-дозвіллєвих закладів клубного типу, та відповідної професійної підготовки фахівців, а також забезпечення клубної мережі організаторами дозвілля на громадських засадах (тобто волонтерів, допомога яких широко використовується у країнах Західної Європи та США).

7. Розробити конструктивну модель науково-методичної та інформаційно-соціологічної служби інноваційного напряму, спрямовану на: вивчення, облік, узагальнення, систематичне висвітлення стану, проблем і перспектив розвитку вітчизняних та зарубіжних клубних закладів; створення міжнародної наукової та інформаційної мережі щодо клубної політики; налагодження тісного зв'язку клубних закладів з громадскістю для вивчення, узагальнення та послідовного збагачення духовних потреб та інтересів різних категорій населення; розробку сучасної методики вивчення та використання досвіду світової клубної практики; впровадження інноваційних клубних форм та прогресивних дозвіллєвих технологій у вітчизняну культурно-дозвіллєву практику.

Здійснене дослідження дозволило дійти таких **висновків**:

У країнах Західної Європи і США активно досліджується клубна проблематика, розробляються теоретичні концепції культурно-дозвіллєвої діяльності клубів. На основі аналізу теоретико-практичного досвіду організації культурно-дозвіллєвої діяльності у клубах зарубіжних країн вивчено історію клубного руху, обгрунтовано його природу та сутність, охарактеризовано організаційну структуру закладів клубного типу та провідні тенденції їх розвитку.

У зарубіжній теорії і практиці культурно-дозвіллєвої діяльності клуб розглядається як: товариство осіб, що мають спільні інтереси і систематично зустрічаються для співпраці або цікавого спільного дозвілля; добровільне об'єднання, члени якого співпрацюють на основі спільних інтересів та завдань.

На основі теоретичного аналізу зарубіжної літератури та узагальнення досвіду зарубіжної практики клубу було уточнено поняття "клуб" і "клубна діяльність".

Клуб розглядається як добровільна, організаційно оформлена ініціативна група осіб, які мають спільні інтереси, мотиваційно-ціннісні орієнтації, потреби, передусім у культурно-дозвіллєвій сфері, і співпрацюють задля їх задоволення.

Клубна діяльність розглядається як особливий різновид дозвіллєвої культуротворчості. Її істотними характеристиками є наявність міжособистісного культурного спілкування, задоволення багатоманітних потреб особистості, великі можливості для вияву й розвитку культурної самодіяльності, сприяння соціалізації та індивідуалізації особистості, динамічність розвитку, добровільність участі особистості у клубній діяльності.

У дослідженні здійснено ретроспекцію історичних та соціально-культурних передумов виникнення інституту клубу та визначено особливості його становлення й розвитку у країнах Західної Європи та США; доведено прямий взаємозв'язок діяльності закладів культури клубного типу з соціально-історичними змінами, визначено взаємозалежність відносин клубу і окремої особистості у процесі суспільної життєдіяльності.

Доведено, що клуб, як оптимальна організаційна структура культурно-дозвіллєвої сфери, відзначається особливою соціальною та індивідуально-особистісною мобільністю, яка дозволяє забезпечити відповідність змісту культурно-дозвіллєвої діяльності соціально-демографічній та соціально-культурній структурі населення, потребам та інтересам різних вікових груп, сприяє розвитку культурного життя суспільства в цілому.

У сучасній культурно-дозвіллєвій сфері зарубіжжя, на основі узагальнення простежено й встановлено основні тенденції, зумовлені соціально-культурними реаліями суспільного розвитку: максимальне наближення клубних об'єктів до споживача (створення закладів клубного типу в студентських містечках, поблизу торгівельних та адміністративних районів, у межах житлового масиву); тісна співпраця клубів з культурно-мистецькими, освітніми, спортивними установами, виникнення клубів-кафе, клубів-готелів, клубів-бібліотек, клубів-кінотеатрів, багатофункціональне використання клубних приміщень і відповідність архітектурних форм клубу його функціям; подальший розвиток "традиційних" закладів клубного типу, спрямованих на створення умов для забезпечення потреб особистості в певному виді культурно-дозвіллєвої діяльності; виникнення інтегрованих закладів клубного типу, що виконують культурно-дозвіллєві, соціальні та виховні завдання.

Визначено закономірності розвитку клубів, а саме:

- виховний вплив культурно-дозвіллєвої діяльності клубів та закладів клубного типу здійснюється за умови активної участі особистості у культурно-дозвіллєвій діяльності. Якщо зміст дозвіллєвої програми клубу неадекватний інтересам та потребам особистості, можливості клубу залишаються не реалізованими і не

впливають на духовний розвиток особистості. Активна участь особистості у діяльності клубу залежить від її власних дозвіллєвих програм, що й передбачається принципом відповідності потребам та інтересам відвідувачів;

- культурно-дозвіллєва діяльність у клубах грунтується позитивною мотиваційною орієнтацією особистості на участь в культурно-дозвіллєвій діяльності, її ініціативністю й самодіяльністю;
- зміст культурно-дозвіллєвої діяльності має бути адекватним рівню духовного розвитку особистості, її життєвому досвіду. Йдеться про безперервний розвиток духовних та інтелектуальних сил кожної людини, що здійснюється шляхом систематичного розвитку її активної культурно-дозвіллєвої діяльності;
- мета і завдання культурно-дозвіллєвої діяльності клубу визначають її зміст, форми та методи у роботі з конкретною віковою категорією відвідувачів. Конкретизація мети та завдань культурно-дозвіллєвої діяльності клубу передбачає її реалізацію у клубній роботі, тісну й цілеспрямовану взаємодію працівників клубу з населенням;
- ефективність культурно-дозвіллєвої діяльності клубів залежить від оптимального поєднання в ній виховних, розважальних та психолого-оздоровчих завдань клубу;
- повноцінний культурно-дозвіллєвий процес у клубах та закладах клубного типу можливий за умови естетизації дозвіллєвого середовища і визначається відповідністю поставлених цілей естетичним потребам особистості.

Інноваційні функції клубу, як і динаміка їх розвитку, зумовлені переосмисленням традиційних уявлень про елітарність клубу та про його консервативність, сучасним розумінням клубу як осередку соціально-культурної творчості, активного спілкування та морально-емоційної компенсації життя. Це дає підстави стверджувати, що сучасний клуб відходить від функцій пасивного відтворення певних суспільних запитів й орієнтує на активну соціально-культурну діяльність, спрямовану на конкретного адресата.

Доведено, що клубна робота з різними віковими категоріями населення є чинником культурно-дозвіллєвої та рекреаційної діяльності; соціалізації та адаптації особистості; задоволення потреб індивіда у неформальному спілкуванні, самореалізації та самодіяльності, творчому розвитку; залучення людини до професійно-трудової, суспільно-корисної, освітньої діяльності.

Розроблено рекомендації для модернізації клубної системи в Україні на основі адаптації сучасної зарубіжної теорії, методики і організації культурно-дозвіллєвої діяльності із врахуванням специфіки функціонування закладів клубного типу в Україні.

Здійснене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх проблем культурно-дозвіллєвої діяльності у закладах клубного типу країн Західної Європи та США.

Завданням подальшої наукової роботи має стати аналіз зарубіжного педагогічного досвіду дитячого дозвілля в клубній роботі, форм та методів роботи з різними соціальними категоріями населення (етноменшинами, маргінальними групами, біженцями); теоретичне обгрунтування засад взаємодії клубів з рекреаційними трастами. Для визначення перспектив діяльності клубу необхідне проведення міждисциплінарних досліджень з урахуванням соціологічних, культурологічних, психологічних, філософських, педагогічних аспектів.

Вивчення та узагальнення передового зарубіжного досвіду організації культурно-дозвіллєвої діяльності клубів та закладів клубного типу, запровадження його у вітчизняну практику з урахуванням економічних, політичних, національних, етнічних та інших умов, сприятиме оптимізації функціонування в Україні всієї системи культурно-просвітницької діяльності, збагаченню її змісту та пошуку інноваційних способів ефективного педагогічного управління нею.

Основні положення дисертаційного дослідження відображено в одноосібних публікаціях:

1. Петрова І.В. Культурно-дозвіллєва діяльність в клубних закладах (за матеріалами розвинених зарубіжних країн). – К.: УЦКД, 1998. – 71с.

2. Петрова І.В. Педагогічні умови удосконалення діяльності клубів з профорієнтаційного виховання підлітків (досвід зарубіжжя) // Соціалізація особистості: Міжкафедральний зб. наук. ст. // За заг. ред. А.Й. Капської- К.: НПУ, 1999. – Вип. 3. – С. 51-63.

3. Петрова І.В. Соціально-культурний потенціал закладів клубного типу (на прикладі "Ротарі"-клубів) // Соціалізація особистості: Зб. наук. пр. НПУ ім. М.П. Драгоманова. - К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 40-53.

4. Петрова І.В. Культурно-дозвіллєві центри: виникнення та розвиток // Рідна школа. – 2000. - № 7. – С. 13-16.

5. Петрова І.В. Соціокультурні чинники клубної діяльності з представниками етнонаціональних меншин // Наука і освіта. – 2000. - № 4. – С. 29-32.

6. Петрова И.В. Организация культурно-досуговой деятельности в клубных учреждениях развитых зарубежных стран // Панорама культурной жизни стран СНГ: Информ. сб. - М.: Изд. РГБ, 1998. – Вып. 3. - С. 21-48.

7. Петрова І.В. Клуб для людини похилого віку: теорія і практика // Посвіт. - 2000. – № 1. - С. 84-89.

8. Петрова І.В. Формування духовної культури особистості у закладах клубного типу: зарубіжний досвід // Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура: Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників - К.: НДІ "Проблеми людини", 1999. – Т. 14. – С. 244-251.

9.Петрова І.В. Ставлення до людей похилого віку як вимір духовності суспільства (зарубіжний досвід) // Україна на порозі третього тисячоліття: духовність як основа консолідації суспільства: Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників - К.: НДІ "Проблеми людини", 1999. – Т. 15. – С. 463-469.

10.Петрова І.В. Проблеми удосконалення економіко-правових механізмів діяльності закладів клубного типу // Проблеми удосконалення економіко-правових механізмів діяльності недержавних культурно-мистецьких організацій: матеріали науково-практичного семінару (м.Київ, 3-4 грудня 1999 р.). – К.: УЦКД, 2000. – С. 35-37.

АНОТАЦІЯ

Петрова І. В. Організація культурно-дозвіллєвої діяльності у клубах країн Західної Європи та США. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06. – теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності. - Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, 2000.

У дисертації узагальнено досвід організації культурно-дозвіллєвої діяльності клубів та закладів клубного типу у країнах Західної Європи та США; проаналізовано проблематику наукових досліджень культурно-дозвіллєвої діяльності клубів; уточнено категоріально-понятійний аппарат сучасного дозвіллєзнавства: понять "клуб", "клубна діяльність"; охарактеризовано основні структурні компоненти клубу, принципи та напрями діяльності; здійснено класифікацію зарубіжних клубів на сучасному етапі їх розвитку; визначено клуб як суспільну домінанту.

У роботі розкрито історію розвитку закладів клубного типу в країнах Західної Європи та США; основні тенденції та закономірності їх трансформації; розкрито технологію клубної діяльності з різними віковими категоріями населення; розроблено рекомендації для практичного використання зарубіжного досвіду клубними закладами України.

Ключові слова: клуби країн Західної Європи та США, заклади клубного типу, організація культурно-дозвіллєвої діяльності, культурно-дозвіллєві центри, клубний потенціал.

Петрова И. В. Организация культурно-досуговой деятельности в клубах стран Западной Европы и США. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.06. – теория, методика и организация культурно-

просветительной деятельности. - Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, 2000.

В диссертации обобщено опыт организации культурно-досуговой деятельности клубов и учреждений клубного типа в странах Западной Европы и США; проанализировано проблематику научных исследований культурно-досуговой деятельности клубов; уточнено категориально-понятийный аппарат современного досуговедения: понятий "клуб", "клубная деятельность"; охарактеризовано основные структурные компоненты клуба, принципы и направления деятельности; осуществлено классификацию зарубежных клубов на современном этапе их развития; определено клуб как общественную доминанту.

В работе раскрыто историю развития учреждений клубного типа в странах Западной Европы и США, основные тенденции и закономерности их трансформации; раскрыто технологию клубной деятельности с разными вековыми категориями населения; разработано рекомендации для практического использования зарубежного опыта клубными учреждениями Украины.

Ключевые слова: клубы стран Западной Европы и США, учреждения клубного типа, организация культурно-досуговой деятельности, культурно-досуговые центры, клубный потенциал.

Petrova Irina V. Organization of cultural and leisure activities in clubs of the countries of Western Europe and the USA. - The manuscript.

The dissertation on competiny a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences by a speciality 13.00.06. - Theory, Methods and Organization of Cultural and Educational activity. Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, 2000.

The dissertation is devoted to definition of social - historical and cultural preconditions of occurrence of clubs, features of development and activity in the countries of Western Europe and the USA; to examination and analysis of the condition of scientific researches in club activity with the purpose to concrete the definition of the categorial - conceptual device; to realization of a substantiation of concepts "club", "club activity"; definition of the main tendencies, factors and laws of development of club at the present stage.

The scientific novelty of work is, that for the first time in a domestic science: in a theoretical context the features of cultural - leasure activity in establishments of a club type in the countries of Western Europe and the USA have been analysed and generalized the categorial-conceptual devices ("club", "club activity") have been specificated for understanding the essence and nature of club as social and cultural phenomenon; to specificated the categorial - conceptual device in the theory cultural - leasure sciences ("club", " club activity ") for understanding of essence and nature of club as is carried out socioculture of a phenomenon; in social and historical aspect has been opened the

procedurality of formation of a club type establishments in countries of Western Europe and the USA; hereafter the majorant of their social and cultural importance has been determined and is determined a majorant their sociocultural importance; the functional system of foreign countries clubs activity is reasonable which has allowed to show typology of type club establishments and the polyaspects character of their development; the technology of club activity with various generation categories of the population is opened, the basis with which the personality-guided. approach is determined; the significant quantity of unknown earlier to Ukrainian leiseruscience references of new documents and facts is entered to a scientific and methodical revolution and is analysed according to the research problems; the practical recommendations concerning use of foreign club experience in domestic club practice are developed.

During theoretical research is carried out retrospection of historical and welfare conditions of occurrence of club institute, features of development and process of establishment in the countries of Western Europe and USA; the questions of direct connection between dynamics of culture club type establishments and qualitative historical changes are analysed; problems of mutual club relations and separate person during public ability to live.

The sociocultural majorant of club is certain which is shown that the club acts as one of compensatory and catalyzed phenomena of a society, that reduces or assists complete elimination of the welfare conflicts and complications; is by the original answer to specific problems of system, which arise during her evolution; updates values, sights, interests, behaviour of the person.

The research is proved, that cultural - leisure club type establishments create favorable conditions for: use training opportunities of a community and microsocium in their complex with the purpose of creative potential development of a person; practical attraction various social - demographic of layers of the population in active welfare creativity, in sports - improving, game, art - aesthetic, relaxation activity; orientations of the person to own interests and needs for conditions of free time; opportunities of realization itself as individualities; infotranslation values of global culture; preservation and enrichment of natural environment.

The system analysis of clubs typology and club type institutions proves:

- In the countries of Western Europe and USA is given advantage to development cultural - leisure of club type institutions ;
- The new concept of club activity is formed depending on growing diver of cultural - leisure interests (art, intellectual, social, physical, practical) in interrelation with problems of the individual everyday life;
- The conditions of occurrence of a line different clubs are created: recreation - entertaining, improving, sports - entertainment;

- The sphere of welfare establishments extends which provide functioning of club type institutions (cultural - enlightening establishments, cultural - household complexes, hotel-tourist institutions).

It's proved, that cultural - leisure club type establishments are innovation behind the essence; unique by welfare, pedagogical complexes, which integrate activity of family, schools, religious community, cultural - art of associations, and direct it on realization recreation and development, moral and aesthetic potential of leisure, formation of a healthy spiritual generality. Cultural - leisure club type establishments are multicomponents, each structurally functional unit, which has the purpose and task, that allows to realize personal microprogram of leisure.

Is formulated the recommendations for perfection of domestic club activity, namely: optimization of techniques of study, generalization and use of world achievements of club practice and tendencies of clubs development; definitions directions of club policy with the account social - demographic features of the population and as a result an attraction of each person to active cultural - leisure activity; the development essentially of new model of culture on a club type institutions, which answers to modern requirements of functionless and welfare essence, creates positive, socialized environment at the expense of a social - pedagogical club type complexes activity.

Key words: clubs of the countries of Western Europe and USA, organization of cultural and leisure activities, social - demographic groups, cultural - leisure centers, club potential.